

Dr. Alexandrina Scriba (Cuțui)
Universitatea „Ștefan cel Mare” – Suceava
Facultatea de Istorie și Geografie
cutuial@yahoo.com

Mitropolitul Silvestru Morariu Andrievici

Cel mai de seamă ierarh al Bucovinei s-a ridicat din marea familie a Morărenilor, Silvestru Morariu (numele de botez Samuil). La Cernăuți a fost un student eminent, a învățat limbile greacă, ebraică și latină, pe lângă româna și germana pe care le stăpânea foarte bine. Silvestru Morariu considera că știința pentru un om este la fel de necesară ca și arma pentru soldat. A participat la mișcarea națională a românilor bucovineni, alături de colegii săi din Societatea pentru Cultură și Literatură Română din Bucovina. S-a împotrivit introducerii limbii rutene în administrația bisericească, precum și față de încercările Guvernului austriac de a cumpăra domeniile bisericești din Rădăuți. Prin lupta sa de o viață pentru binele Bisericii și al poporului român, Silvestru Morariu poate fi considerat cel mai de seamă ierarh din Biserica românească din Bucovina. Și pe bună dreptate poate fi numit un mare patriot, că el nu numai că era un arhieru vrednic, dar și un înfocat naționalist român, pentru că a trăit și a luptat pentru poporul din care însuși făcea parte.

Cuvinte cheie: Biserica Ortodoxă din Bucovina, biserica, preot, conflicte interetnice.

Introducere. Originea și pregătirea profesională.

Familia Morărenilor a avut un rol important în societatea bucovineană și a dat un număr însemnat de cărturari. Aceștia s-au remarcat prin acțiunile desfășurate pentru menținerea caracterului românesc al Bisericii și pentru susținerea culturii în Bucovina. Cel mai de seamă ierarh al Bucovinei s-a ridicat din această mare familie,¹ Silvestru Morariu (numele de botez Samuil)². La Cernăuți s-a evidențiat ca un student eminent. Pe lângă limbile română și germană, pe care le stăpânea foarte bine, a învățat greaca, ebraica și latina. Tânărul Samuil considera că știința pentru om este la fel de necesară ca și arma pentru soldat³.

S-a căsătorit în ultimul an de facultate cu Elena, fiica preotului din Ceahor⁴. După terminarea studiilor teologice a fost hirotonit preot și decretat administrator parohial, la 29 iunie 1843⁵. Un an mai târziu a fost numit preot paroh⁶. Hirotonia sa ca preot a fost oficiată de către episcopul Eugenie Hacman. Trebuie amintit faptul că la începutul activității sale a luat apărarea episcopului Eugenie, „care-l excelă prin protecția sa, chemându-l în 1862 ca asesor consistorial și

¹ Samuil Morariu s-a născut la 14/26 noiembrie 1818, la Mitocul Dragomirnei. Era fiul preotului Gheorghe Morariu și a Zamferei. Bunicul din partea mamei era preotul Vasile Grigorovici din Mitoc, iar bunicul din partea tatălui era un înstărit morar. Tatăl său învățase la Școala normală din Suceava, iar Samuil a fost înscris la aceeași școală unde învățase și tatăl său. La Cernăuți a urmat cursurile gimnaziului, pe care l-a terminat cu rezultate foarte bune, iar după absolvirea acestei forme de învățământ, a urmat studiile de filosofie și teologice la Cernăuți. Vezi, *Biserica din Bucovina*, în „Calendarul creștin ortodox la românii bucovineni” pe anul 1994-1995, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1994, p. 41. Apud. Silvestru Morariu-Andrievici, *Istoricul Bisericii Ortodoxe Orientale din Bucovina. 1775-1893*, Cernăuți, Editura Academia Ortodoxă, 1893, p. 26.

² Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Suceava (se va cita în continuare D.J.A.N.-Suceava), Fond *Parohia Dragomirna*, secția *Registru nașteri/1818-1819-1820*, fila 59.

³ Bogdan Mihai Nichitean, *Mitropolitul Silvestru Morariu-Andrievici al Bucovinei*, Suceava, Tipografia ROF, p. 30.

⁴ Din căsătoria sa cu Elena au rezultat doi copii, Vasile, care avea să ajungă jurist și Iuliana, care se căsătorește cu Artemie Berariu, care, la rândul său va fi numit preot în vechea parohie a socrului său, în Ceahor.

⁵ Arhivele Muzeului Bucovinei – Suceava, secția Manuscrise, Fond *Leca Morariu*, document nr. 97.

⁶ Revista „Candela”, an IX, nr 5/1890, Cernăuți, Tipografia arhiepiscopală, 1890, p. 340.

profesor la Seminarul clerical din Cernăuți⁷. În anul 1866, Samuil a fost numit consilier consistorial, apoi avea să intre ca profesor de tipic bisericesc și muzică bisericească la Școala de cântăreți și la Seminarul clerical, refuzând oferta lui Eugenie Hacman de a deveni profesor la Institutul Teologic.

Părintele Samuil Morariu deputat, cărturar și arhimandrit

1. Deputatul Samuil Morariu: A participat la viața politică în calitate de deputat al Curții de la Viena și în Dieta Bucovinei de la Cernăuți. În această calitate a apărat drepturile Bisericii românești asupra Fondului religios. Avea să intre în conflict deschis cu secretarul lui Hacman, Schönbach din cauza atitudinii sale convergente poziției elementelor patriotice progresiste⁸. S-a remarcat pe parcursul vieții sale ca un om integru și patriot, calități evidențiate mai ales după numirea lui ca predicator la Catedrala din Cernăuți, unde „obligațiile profesionale s-au amplificat în volum și importanță”⁹.

2. Cărturarul Samuil Morariu: A participat la mișcarea națională a românilor bucovineni. A fost ales, în anul 1866, în funcția de vicepreședinte al Societății pentru Cultură și Literatură Română din Bucovina. „Și de aici începe adevărata activitate a Î.P.S. Silvestru, care l-a rădicat așa de sus în fața țării”¹⁰. Părintele Samuil Morariu a fost printre primii cărturari care a analizat în scrierile sale subiecte de interes național. Milita pentru înființarea Mitropoliei Transilvaniei în care să fie cuprinsă și Biserica Greco-Orientală din Bucovina¹¹. Această atitudine l-a adus în conflict cu ierarhul său, dar remarcabilă este poziția demnă avută împotriva abuzurilor acestuia. Drept urmare „episcopul Eugenie l-a oprit de la săvârșirea celor sfinte”¹². Atunci, tineri intelectuali, precum I.G. Sbiera, văzând că neînțelegerile dintre episcop și Samuil Morariu–Andrievici au ajuns la un grad așa mare, spre a nu-l lăsa pe Samuil să demisioneze de toate funcțiile sau să se retragă într-o parohie sătească, după cum umblau zvonurile, i-au trimis acestuia o scrisoare, în care i se scria că îl roagă „să nu părăsești serviciul care-l ocupați cu demnitate și cu consimțământul nostru...”¹³.

Samuil Morariu a răspuns preoților printr-o scrisoare, că: „Biserica a fost pururea limanul naționalității, iar naționalitatea română a fost sprijinul Ortodoxiei”¹⁴. Chiar dacă i-au fost retrase funcțiile el decis să rămână la Cernăuți. Măsurile luate împotriva lui Samuil Morariu l-au făcut să lupte cu mai multă hotărâre. Astfel, întărirea poziția lui Gh. Hurmuzachi care la prima „adunare poporală” pentru autonomia Bisericii bucovinene, spunea: „Starea Bisericii pentru noi este o cauză de viață și de moarte, de la ea atârnă mântuirea, cultura, înaintarea, fericirea poporului și viitorul lui”¹⁵. După moartea lui Eugenie Hacman (1873), mitropolitul Teofil l-a repus pe părintele Morariu în toate funcțiile și drepturile sale.

⁷ Ion Nistor, *Istoria Bisericii din Bucovina și a rostului său național – cultural în viața românilor*, Rădăuți, Editura Septerion, 2003, pp. 117-118.

⁸ Arhivele Statului ale Regiunii Cernăuți, (se va cita în continuare A.S.R.C.), Fond 320-Mitropolia Bucovinei, opis 1, dosar nr. 112, f. 7.

⁹ Mihai Iacobescu, *Dr. Silvestru Morariu-Andrievici (1818-1895)*, în „Codrul Cosminului”, serie nouă, Suceava, nr. 1 (11), 1995, p. 160; Bogdan Mihai Nichitean, *op. cit.*, p. 33.

¹⁰ Revista „Candela”, anul IX, nr. 5, 1890, Cernăuți, Tipografia și litografia concesionată Arch. Silvestru Morariu-Andrievici, 1890, p. 340.

¹¹ Îndată după trecerea Transilvaniei sub stăpânirea habsburgilor s-a putut constata o încercare de consolidare a poziției lor, folosind ca vârf de lance Biserica catolică. În anul 1793 episcopia ortodoxă din Transilvania a fost trecută sub ascultarea canonică a Karlovitz-ului. Aceeași hotărâre s-a aplicat și episcopiei românești din Bucovina.

¹² Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1997, p. 189; Ion Nistor, *Istoria Bisericii...*, p. 119.

¹³ Bogdan Mihai Nichitean, *op. cit.*, p. 34.

¹⁴ Ion Nistor, *Istoria Bisericii...*, p. 119.

¹⁵ Din discursul lui Gh. Hurmuzachi în „Prima adunare poporală din cauza autonomei bisericii dreptcredincioase din Bucovina”, Cernăuți, Tipărit la Rudolf Echart, 1870, p. 19.

3. Arhimandritul Samuil Morariu: În următorul an a intrat în cinul monahal sub numele de Silvestru¹⁶. S-a retras la Mănăstirea Dragomirna¹⁷, unde a fost numit egumen. Această funcție a ocupat-o până în 1877, când, după moartea lui Teofil Bendela¹⁸, noul mitropolit Teoctist Blajevski (1875-1882), l-a numit pe Silvestru Morariu, la 1 aprilie, arhimandrit diecezan și vicar general al Arhidiecezei Bucovinei. În perioada în care a stat la mănăstire, în anul 1875, Universitatea din Cernăuți i-a decernat titlul de *Doctor Honoris Causa*¹⁹. După moartea mitropolitului Teoctist, a deținut funcția de locțiitor până în anul următor (1880), când, la 12 martie, a fost numit prin decret imperial arhiepiscop și mitropolit al Bucovinei și Dalmației. Silvestru Morariu era caracterizat drept un „bărbat onorat prin încrederea totală a enoriașilor Bisericii Greco-Orientale din Bucovina și care s-a distins printr-o comportare morală în credința față de împărat și de Casa Imperială”²⁰. Această distincție a primit-o când avea vârsta de 62 de ani și avea să păstorească în Bucovina timp de 15 ani. Slujba de sfințire a avut loc la 6/18 aprilie 1880, în Biserica Sf. Treime din Viena. Când s-a întors de la Viena, după ce a fost sfințit ca mitropolit, Silvestru Morariu a fost așteptat la Cernăuți cu pâine și sare de mii de oameni.

Mitropolitul Silvestru Morariu

1. Numirea mitropolitului Silvestru Morariu:

Instalarea în scaunul mitropolitan al Catedralei din Cernăuți a avut loc la 27 aprilie/9 mai 1880²¹. Ceremonia instalării a urmat un ritual. Clericii l-au îmbrăcat pe preasfințitul episcop și mitropolit cu mantia, iar cantorii i-au cântat de trei ori „Întru mulți ani!”²², comisarul imperial, însoțit de trei reprezentanți laici, a sosit la Biserica Catedrală din Cernăuți, unde, împreună cu episcopii, clerul și mirenii l-a întâmpinat pe noul mitropolit. „Acesta, îmbrăcat în veșminte frumos împodobite, specifice momentului și ținând într-o mână toiagul arhieresc, a fost condus și așezat pe scaunul episcopal. După aceea, comisarul imperial a citit decretul prin care îi era încredințată noua funcție, apoi diploma de numire ca arhiepiscop și mitropolit”²³.

Meritele acestui brav bucovinean erau recunoscute atât de români, cât și de către străini. Episcopul Romanului, Melchisedec Ștefănescu²⁴ spunea despre Silvestru Morariu, că „Mitropolitul, prin frumoasele sale calități științifice și morale, prin înțeleapta și părinteasca sa administrație și prin devotamentul său pastoral, este primul arhipăstor român, ce eu am văzut în viața mea cu calități corespunzătoare demnității sale; și dragostea lui către nația sa este mai presus de toate”²⁵. Despre prietenia dintre Melchisedec Ștefănescu și Silvestru Morariu a scris Simeon Reli²⁶, care arăta, că: „episcopul a avut multe și valoroase legături cu cei mai distinși

¹⁶ D.J.A.N.- Suceava, Fond *Mitropolia Bucovinei*, Secția „Diverse”, dosar nr. 2/1874, ff. 1-2.

¹⁷ Mănăstirea Dragomirna este o mănăstire fortificată din România, Piatra de temelie a fost pusă în anul 1602 de Mitropolitul Anastasie Crimca, care zidit-o între anii 1608 și 1609. Este situată la 15 km nord de Suceava.

¹⁸ Teofil Bendela (1814-1875) a avut rangul de arhiepiscop al Cernăuților și mitropolit al Bucovinei și Dalmației (1874-1875). În scurta perioadă cât a condus Mitropolia Bucovinei, IPS Teofil a dat poruncă de a se introduce scrierea cu litere latine în Eparhia Bucovinei.

¹⁹ Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, Editura Enciclopedică, 2002, p. 312; Mihai Ștefan Ceaușu, *Parlamentarism, partide și elită politică în Bucovina Habsburgică, (1848-1918)*, Editura Junimea, Iași, 2004, p. 419; Bogdan Nichitean, *op. cit.* p. 36.

²⁰ D.J.A.N.-Suceava, Fond *Mitropolia Bucovinei*, secția 1/1, dosar nr. 20, f. 15.

²¹ D.J.A.N.-Suceava, *loc. cit.*, f. 20 f.v.

²² D.J.A.N.-Suceava, *loc. cit.*, dosar nr. 20, f. 3-7, f.v.

²³ D.J.A.N.-Suceava, *loc. cit.*, dosar nr. 20, f. 25, f.v, 26; Simina Octavia Stan, *Silvestru Morariu-Andrievici, slujitorul și apărătorul caracterului românesc al Bisericii Ortodoxe din Bucovina*, în „Analele Bucovinei”, an XII, nr. 1, 2005, p. 16.

²⁴ Episcopul Romanului, Melchisedec Ștefănescu (1823-1892), a contribuit la unirea celor două biserici ortodoxe din Moldova și Țara Românească, ajungând ca în anul 1865 să se întrunească la București, pentru prima dată, un Sinod general al Bisericii Ortodoxe Române.

²⁵ Paul Mihail, *Din corespondența episcopului Melchisedec*, în „B.O.R.”, an LXXVII, nr. 5-6, 1959, pp. 493-612; Bogdan Nichitean, *op. cit.*, p. 38.

²⁶ Simeon Reli (1882-1945) a fost profesor de istorie bisericească la Facultatea de Teologie din Cernăuți, îndeplinind în perioada 1934-1935 și funcția de decan al acestei instituții.

reprezentanți ai bisericii și culturii românești din Bucovina: Silvestru Morariu, cu renumiți profesori ai Facultății de Teologie din Cernăuți, V. Mitrofanovici, arhimandritul Miron Călinescu, Eusebiu Popovici și alții²⁷.

2. Mitropolitul Silvestru Morariu, un factor de echilibru:

În timpul disputelor politice dintre români, mitropolitul Silvestru a acționat pentru păstrarea echilibrului în interiorul Bisericii pe care o conducea. S-a remarcat ca un foarte bun organizator. A știut să fie aproape de cei din subordine, făcea mereu vizite în dieceză, lua contact cu preoții și credincioșii. A urmărit ridicarea nivelului de instrucție al clerului ortodox, în acest sens s-a îngrijit de școli. De asemenea, a sprijinit construirea și înfrumusețarea locașurilor de cult. Sub îndrumarea sa, profesorul Eusebie Popovici a scris un: *Studiu pregătitor pentru întâiul Congres bisericesc în arhiepiscopia Bucovinei*, în care analiza autonomia și organizarea constituțională a Bisericii din Bucovina și populariza statutul de la 1871²⁸.

Schimbarea de guvern la Viena și venirea feudalilor autonomiști la putere, care aveau să guverneze 14 ani, până în 11 noiembrie 1893, a influențat favorabil rezolvarea doleanțelor românilor, anume deschiderea Congresului bisericesc²⁹.

3. Congresul bisericesc în arhiepiscopia Bucovinei:

Prin decretul imperial din 19 iunie 1882 s-a anunțat convocarea Congresului pentru data de 14 iulie. La deschiderea lucrărilor, mitropolitul a rostit următoarele cuvinte: „Iată că, în urma urmelor, am ajuns ziua care, după cuvintele psalmistului, a făcut-o Domnul, ca să ne bucurăm și să ne veselim întru dânsa; am ajuns să vedem îndeplinită o dorință de obște a fiilor maicii noastre Biserici, pe cât de veche și îndreptățită, pe atât de fierbinte și de înțepită; am ajuns să vedem adunați: arhipăstorul și reprezentanții patronilor parohiali, ai clerului și ai poporului eparhial spre a începe lucrul cel mare și mântuitor al autonomiei bisericești; am ajuns să serbăm ziua deschiderii Congresului eparhiei noastre dreptmăritoare a ducatului Bucovinei”³⁰.

În următoarea zi, a fost votat statutul Congresului și regulamentul de alegere. La acest din urmă punct s-a hotărât ca în alegerea mitropolitului să se țină seama atât de propunerea participanților și de numirea făcută de împărat. Acest nou statut trebuia să fie aprobat de către guvern, care nu și-a dat avizul favorabil. Statutul a rămas în arhivele Ministerului de Culte din Viena, timp de 10 ani. În tot acest timp, neobositul mitropolit nu a încetat să facă demersuri către autoritățile imperiale, chiar dacă rămâneau fără răspuns. În sfârșit, la 31 mai 1891, a primit răspunsul favorabil.

4. Activitatea mitropolitului Silvestru Morariu:

Totodată, mitropolitul s-a îngrijit ca arhidieceza sa să implice în planurile societății. Interesat fiind de soarta copiilor a publicat un număr impresionant de manuale școlare pentru clasele primare. A scris numeroase cărți și manuale pentru seminar și pentru Facultatea de Teologie, dar și în folosul bucovinenilor. În timpul arhipăstoririi sale a insistat ca în fiecare sat să fie deschise biblioteci, care să fie la îndemâna oamenilor de rând. A sprijinit moral și material (cât a fost posibil) vârfurile intelectualității române din Bucovina, trimițându-le la studii în străinătate.

În anul 1882, s-a terminat construcția Palatului Mitropolitan din Cernăuți³¹, început de episcopul Eugenie Hacman, și tot în același an, la 14 octombrie, s-a sfințit Biserica Sf. Paraschiva din Cernăuți, biserică zidită din piatră.

²⁷ Simeon Reli, *Un mare educator social Episcopul Melchisedec al Romanului*, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, 1943, p. 3.

²⁸ Ion Nistor, *Istoria Bisericii...*, p. 124.

²⁹ Ion Nistor, *Unirea Bucovinei 28 noiembrie 1918. Studiu și documente*, București, Editura „Cartea românească”, 1928, pp. 257-258.

³⁰ Revista „Candela”, an I, nr 3, Cernăuți, Tipografia arhiepiscopală, 1881, pp. 125-126.

³¹ Începuturile acestei construcții datează din decembrie 1860, când Ministerul Cultelor din Viena, ca urmare a repetatelor cereri făcute de episcopul de atunci al Bucovinei, Eugenie Hacman, îl însărcină pe tânărul arhitect ceh, Josif Hlavka să se ocupe de proiect și să urmărească evoluția lucrărilor. Materialul de construcție avea să fie adus din carierele de piatră din zonă, iar materialul lemnos din ocoalele silvice din Vicov și Bilca, ce aparțineau Fondului bisericesc.

În următorul an, o întâmplare neplăcută îi întunecă viața personală a mitropolitului. Chiar de sărbătoarea Botezului Domnului din 1883, i-a murit fiica, Iuliana. Înarmorântarea a avut loc la 9 ianuarie 1883, în prezența mitropolitului Silvestru, slujba fiind oficiată de arhimandritul Miron Călinescu³².

Toate încercările din viața particulară nu i-au întrerupt mitropolitului activitatea rodnică din dieceză. Cu binecuvântarea și sprijinul său s-au ridicat peste cinci zeci de biserici parohiale, majoritatea cu ajutoare din *Fondul religios*³³. Peste tot, pe unde ajungea mitropolitul, era așteptat de o mulțime mare de oameni și cu procesiune bisericească, ca semn al prețuirii pe care îl aveau față de vlădică. În primăvara anului 1884, a participat la Viena, la dezbaterile Senatului Imperial, unde s-a întâlnit cu episcopii Zara și Cataro, ocazie pe care a folosit-o pentru a pregăti deschiderea Congresului bisericesc. Întâlnirea a avut loc în Biserica Greacă.

Silvestru Morariu s-a îngrijit și de respectarea memoriei înaintașilor săi. În anul 1884 „Înalt Prea Sfințitul a strămutat siciele cu osemintele episcopilor răposați – Dositei, Teofil și Teoctist - din cripta provizorie, în cea nouă a capelei zidite în cimitirul din Cernăuți”³⁴.

Mitropolitului Silvestru Morariu și etniile din Bucovina

1. Conflictul cu rutenii:

În timpul păstoririi sale avea să se confrunte cu tot mai multe conflicte interetnice în Bucovina. Tensiunile erau în special între ruteni și români.

Rutenii au venit din Galiția și majoritatea erau uniți (papiști). Un număr foarte mare dintre ei, mai ales cei din pătura de jos, au trecut la religia ortodoxă. „Numai intelectualii ruteni care s-au așezat la orașe au rămas fideli confesiunii lor și și-au întemeiat în cele din urmă câteva biserici greco-catolice”³⁵. În jurul anului 1870 rutenii au înființat „societăți populare”, cabinete de lectură și adunări sătești ca să-și omagieze poporul și să-l conducă la o țintă bine stabilită. Pe plan religios au înregistrat un avânt tot mai mare. Totodată, au amplificat defăimările la adresa românilor bucovineni. În dosarele din „fondul Mitropoliei”, atât cele din Cernăuți, cât cele din Suceava și București, se găsesc reclamații făcute de către ucrainenii veniți în Bucovina împotriva preoților români, cele mai multe din ele invocând refuzul celor din urmă să slujească în limba ucraineană.

Un exemplu este documentul în care „Ucrainenii din Ceahor fac plângere împotriva preotului Artemie Berar, deoarece folosea limba română în cadrul slujbelor”³⁶. Nu este vorba doar de un exemplu izolat. Îl regăsim în toate satele unde preoții români opuneau rezistență alături de popor. Mitropolitul Silvestru referitor la aceste realități, fără a fi părtinitor, mărturisea: „știm ceea ce este și în obște cunoscut, că lumea din zilele noastre este pretențioasă și dispusă a critica toate, eară mai cu seamă conduita clerului”³⁷.

De asemenea, era nemulțumit de starea morală a poporului, menționând factorii care generaseră acea stare „recunoaștem și ispitele, cărora sunt espuși poporenii noștri de la țeară din partea a fel de felii de agitatori și seducători. Însă și aceasta este autoritate, unde păstorii de suflete dezvoltă toată puterea sa de învățătorii și strălucește înaintea poporenii săi prin religiozitate și moralitate”³⁸. Din documentele arhivistice cernăuțene, reiese că mitropolitul era de părere că nici un preot nu poate fi atins de intrigi, dacă este un bun păstor și un bun pedagog.

³² Bogdan Nichitean, *op. cit.*, p. 42.

³³ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, p. 189.

³⁴ Bogdan Nichitean, *op. cit.*, p. 45.

³⁵ Arhivele Naționale Istorice Centrale (se va cita în continuare D.A.N.I.C.), Fond *Teodor Bălan*, dosar nr. 15, f. 20-21.

³⁶ A.S.R.C., Fond 320-*Mitropolia Bucovinei*, opis 1, dosar nr. 112, f. 1.

³⁷ A.S.R.C., Fond 320-*Mitropolia Bucovinei*, opis 3, dosar nr. 1392, f. 61.

³⁸ A.S.R.C., *loc. cit.*, f. 63-77.

Mitropolitul insista ca preoții să dovedească o înaltă moralitate, ca exemplu să fie „pietatea păstorului în de obște, iar mai ales la săvârșirea funcțiilor liturgice”³⁹.

2. *Apărarea drepturilor românești în fața autorităților austriece:*

Opresiunile asupra românilor au continuat din partea autorităților. Acestea s-au răsfrânt și asupra mitropolitului Silvestru Morariu, care prin activitățile sale a reușit să stârnească nemulțumirea oficialităților statului, fiind considerat iredentist. „Însuși împăratul Franz Iosef, cu prilejul unei audiențe, l-a primit pe Mitropolitul Silvestru prea puțin grațios și puține luni după aceea audiență s-a prezentat la mitropolitul Silvestru guvernatorul provinciei și l-a provocat în numele primului ministru Taaffe să-și înainteze demisia din scaunul arhiepiscopesc”. Mitropolitul Silvestru având o ținută demnă și dârză i-a răspuns împăratului, că „acest ordin poate domnul prim-ministru să ți-l dea dumitale, care ești slujbașul lui; eu sunt capul suprem al unei Biserici independente, autocefale și voi sta în fruntea Bisericii mele, câtă vreme îmi va fi îngăduit de Bunul Dumnezeu”⁴⁰. După acest incident mitropolitului nu i s-a mai cerut demisia. Însă faptul că, în continuare „stingherea” autoritățile vieneze, reiese din cuvintele înaltului ierarh adresate unui ministru: „pentru unele aspirațiuni la funcțiuni, viața umilinței mele durează prea mult”⁴¹.

Era dificil să accepte autoritățile catolice un apărător al Ortodoxiei atât de înverșunat! Aceasta venea în condițiile în care prozelitismul catolic prindea un contur tot mai pronunțat. Abuzurile pe care le săvârșeau catolicii, erau cunoscute de către mitropolit. Un exemplu este cel de la Cernăuți, unde funcționa o mănăstire de călugărițe. Aici erau primite fete de confesiune ortodoxă, la vârste foarte fragede. Majoritatea acestora erau rebotezate în rit catolic, fiind considerat invalid botezul ortodox⁴².

La insistențele mitropolitului, la sfârșitul lunii mai 1891, ministerul de resort a trimis o instrucțiune guvernatorului Anton Pace⁴³ prin care îi cerea acceptarea organizării Congresului bisericesc, pe baza regulamentului din 1871 și nu pe baza celui adoptat în 1882, pentru că ultimul avea prevederi contrare intereselor statului. La 18/30 septembrie 1891, Anton Pace a comunicat propunerile guvernului în fața Congresului, dar demersul său a eșuat și a intrat în conflict cu mitropolitul Silvestru Morariu-Andrievici. Exacerbarea stării de tensiune dintre guvernator, mitropolit și politicienii români s-a produs după cuvântul de deschidere al congresului ținut de înaltul ierarh⁴⁴.

Deschiderea Congresului a avut loc la 18 septembrie 1891⁴⁵. Românii erau nevoiți să-și formuleze din nou cererile lor, având condiția să nu se facă referire la Fondul bisericesc și la alegerea mitropolitului. S-a motivat că rezolvarea acestor chestiuni erau rezervate exclusiv Coroanei de la Viena.

În calitate de comisar imperial a fost numit guvernatorul Pace, care a luat parte la ședințe. Era un puternic susținător al rutenilor și, datorită situației politice încordate, avea prilejul să-i susțină pe plan religios. Încă de la început, s-a văzut că avea intenția clară de a zădărnici lucrările Congresului. Imediat după cuvântul de deschidere, rostit de către mitropolit, guvernatorul Pace a intervenit reproșându-i că a atins în cuvântare problema românilor din celelalte spații geografice, în loc să discute despre românii și rutenii care făceau parte din Biserica bucovineană. Atmosfera era încărcată. Atitudinea tot mai fățișă de sprijinire a ucrainenilor și combatere a tendințelor naționaliste exprimate de români nu au făcut decât să încingă spiritele⁴⁶.

³⁹ A.S.R.C., *loc. cit.*, f. 65.

⁴⁰ Euseb Popovici, *Mitropolia Bucovinei în primejdie?*, Suceava, f.e, 1937, pp. 11-12.

⁴¹ Constantin Morariu, *Cursul vieții mele - Memorii*, ediție îngrijită de Mihai Iacobescu, Rădăuți, Editura Hurmuzachi, 1998, p. 84.

⁴² Constantin Hrehor, *Silvestru Morariu Andrievici*, Editura Timpul, Iași, 2009, p. 91.

⁴³ Conte Anton von Pace a fost guvernatorul Bucovinei în perioada 1 august 1891-17 mai 1892.

⁴⁴ Vlad Gafița, *Iancu Flondor (1865-1924) și mișcarea națională a românilor din Bucovina*, Iași, Editura Junimea, 2008, p. 45.

⁴⁵ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, vol. III, p. 188.

⁴⁶ Mihai Ștefan Ceașu, *Parlamentarism...*, p. 311.

Nemulțumirea era evidentă la românii participanți. După ce situația a fost ameliorată, deputatul Iancu cavalier von Zotta⁴⁷ i-a cerut guvernatorului Pace să-i dea în scris, în limba oficială a Congresului (română), motivele pentru care a fost amânată deschiderea lucrărilor. De asemenea, i-a cerut ca toate întrebările referitoare la congres să le adreseze în limba română. Guvernatorul a refuzat și a luat decizia să dizolve adunarea⁴⁸.

După eșecul suferit datorită închiderii Congresului, românii, al căror naționalism era tot mai pronunțat, își așterneau nemulțumirile în ziare. Colegiile de redacție aveau în vedere domeniile care aveau un impact asupra educării tineretului în spirit național și au criticat în diverse articole nedreptățile și atitudinea naționalităților din jur față de poporul băștinaș.

Silvestru Morariu-Andrievici, deși știa că atitudinea lui nu va rămâne fără urmări, s-a împotrivit introducerii limbii rutene în administrația bisericească, de asemenea s-a împotrivit încercărilor Guvernului de a cumpăra domeniile bisericești din Rădăuți.

Pentru ca preoții să poată duce o viață decentă, a insistat ca salariile acestora să crească⁴⁹. Încă din 1886, pentru clerul care slujea în localitățile de la munte, din cauză că „păstorirea sufletească era foarte grea, le-a dat un adaos la salariu din Fondul religionar și anume: parohilor, câte 100 de florini, iar preoților de ajutor câte 50 de florini pe an”⁵⁰.

Silvestru Morariu, o viață închinată Bisericii Ortodoxe Române

De o însemnătate covârșitoare pentru românii bucovineni, au fost sărbătoririle mitropolitului: cei 70 de ani de viață, serbare a cărei splendoare a fost „numeroasa prezență a diecezanilor”⁵¹. A urmat apoi serbarea celor zece ani de arhipăstorie (26-27 aprilie 1890), când, începu o manifestare în piața Elisabeta, unde erau aprinse 1000 de torțe. De acolo lumea a plecat pe strada templului și a Universității până la reședința mitropolitană, unde, „înaintea balconului se posta mai întâiu corul festiv, ce consta din 100 de cântăreți, apoi ceva mai departe muzica militară a regimentului de infanterie 41 [„Arhiducele Eugen”] și prinpregiuriu în linie șerpuitoare se înșiră purtătorii faclelor”⁵².

La 29 iunie/11 iulie 1893, se împlineau cincizeci de ani de preoție. Și cu această ocazie mitropolitul Silvestru era înconjurat de cei pe care îi păstora. În toate bisericile din arhidieceză au avut loc slujbe de mulțumire lui Dumnezeu pentru frumoșii ani pe care acest om al Bisericii îi închinase lui Dumnezeu și enoriașilor săi.

În următorul an participă la „sfințirea capelei din Viena”⁵³, însă apăsător de povara anilor și a greutăților duse, activitățile sale aveau să se reducă simțitor. La începutul anului 1895, părintele și publicistul Artemie Berariu⁵⁴ (fostul său ginere), care i-a rămas aproape, declara în „Candela”, că starea sănătății părintelui era precară. „Î.P.S. Mitropolitul nostru Silvestru, după cum suntem informați, s-a îmbolnăvit greu. Avem toată nădejdea în Bunul Dumnezeu și Arhipăstorul cel din ceruri, că El, prin rugăciunile preoților și ale tuturor credincioșilor din dieceza noastră se va

⁴⁷ Varteres cavalier de Pruncul, membru marcant al vieții politice bucovinene, a devenit, în anul 1896 (succedându-i lui Iancu Zotta), președintele Societății Politice „Concordia”, organizația care a stat la baza formării Partidului Național Român din Bucovina. La adunarea electorală care a avut loc la data de 3/15 octombrie 1896, la Hotelul Langer din Suceava, Varteres Pruncul a fost ales deputat în Dieta Bucovinei.

⁴⁸ Mihai Ștefan Ceaușu, *Parlamentarism...*, p. 312.

⁴⁹ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii...*, p. 188.

⁵⁰ Bogdan Nichitean, *op. cit.*, p. 48.

⁵¹ Revista „Candela”, an VII, nr. 11/1888, Cernăuți, Tipografia arhiepiscopală, 1888, p. 684.

⁵² *Loc cit.*, an, IX, nr 5/1890, p. 320.

⁵³ Bogdan Nichitean, *op. cit.*, p. 55.

⁵⁴ Artemie Berariu (1834-1922) a fost preot în Ceahor (1862-1883), profesor suplinitor la Institutul Teologic din Cernăuți (1866-1868), redactor al revistei „Candela” (1883-1895), „cancelar mitropolitan” (1884-1896), protopop de Cernăuți (din 1891).

îndura a ridica în curând pre arhipăstorul nostru din patul durerilor și necazurilor sale, ca fiind din nou întărit să ne poată întări și pre noi întru lauda și preamărirea lui Dumnezeu”⁵⁵.

Pentru însănătoșirea mitropolitului, au făcut eforturi mari doctorii I. Vlocinschi și G. Onciul, dar nu s-a mai putut face nimic. La 31 martie/12 aprilie, și-a chemat familia, dându-i părinteasca binecuvântare și și-a luat rămas bun. După aceea l-a trimis pe Ilie Dimitrovici⁵⁶ să facă pregătirile pentru înmormântare. A doua zi, a fost spovedit de către călugărul Nastasi, iar Sf. Împărățanie a cerut să i-o dea nepotul său Pr. Constantin Morariu. „În noaptea de duminică spre luni, când orologiul reședinței mitropolitane a bătut ora 2:00 după miezul nopții, mitropolitul a zis celor din jurul său: <la cinci oare voi fi gata> și așa s-a și întâmplat”⁵⁷.

S-a stins din viață la 3/15 aprilie, iar „știrea despre moartea lui a pus în mișcare toată țara. Toți se grăbiră a depune, drept mulțămintă eternă, cel puțin încă o lacrimă, apoi mai o lacrimă - pe sicriul și mormântul lui”⁵⁸. La Viena, ortodocșii s-au îmbrăcat în doliu. Ziarele erau pline de mesaje de condoleanțe și de apreciere a celui ce a fost în fruntea Bisericii și în fruntea unui popor greu încercat. „Pentru atitudinea sa națională și prin munca sa neobosită pentru binele Bisericii și al neamului, Silvestru a ajuns cel mai popular arhiepiscop din câți a avut Bucovina. Fu înmormântat în cripta mitropolitană din cimitirul din Cernăuți, sincer jeliț de diecezanii săi români”⁵⁹.

Prin lupta sa de o viață pentru binele Bisericii și al poporului român, „Silvestru Morariu poate fi considerat cel mai de seamă ierarh din Biserica românească din Bucovina”⁶⁰. Și pe bună dreptate „se poate numi mare, că el nu numai că era un arhiepiscop vrednic, dară și un înfocat naționalist român”⁶¹, pentru că a trăit și a luptat pentru poporul din care însuși făcea parte⁶².

⁵⁵ Revista „Candela”, an XIV, nr. 4/1895, Cernăuți, Tipografia și litografia concesionată Arch. Silvestru Morariu-Andrievici, 1895, pp. 230-231.

⁵⁶ În anul 1893 la Cernăuți până în noiembrie 1904 apare gazeta pentru popor „Deșteptarea”. Apare de 2 ori pe lună, este condusă de Ilie Dimitrovici până în 1898, apoi apare de 2 ori pe săptămână între timp își schimbă denumirea de mai multe ori. Ziarul reprezintă o prețioasă sursă de informații privind viața politică din Bucovina de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului al XX-lea.

⁵⁷ Bogdan Nichitean, *op. cit.*, p. 56.

⁵⁸ Revista „Candela”, an XIV, nr. 5, 1895, Cernăuți, Tipografia și litografia concesionată Arch. Silvestru Morariu-Andrievici, 1895, p. 237.

⁵⁹ Ion Nistor, *Istoria Bisericii...*, p. 135.

⁶⁰ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii*, vol. III, p. 189.

⁶¹ Dimitrie Dan, *Rolul preoțimii bucovinene în menținerea Românisimului de la robirea (1775) până la desrobirea Bucovinei(15/XI1918)*, Cernăuți, Editura autorului, 1926, p. 12.

⁶² Teodor Bălan, *Dimitrie Onciul 1856-1923*, Cernăuți, Tipografia „Mitropolitul Silvestru”, 1938, pp. 4-5.